

«Էդիթ Պրինտ» հրատարակչություն

Ավարտական հետազոտական աշխատանք

Թեմա՝ Սաների մեջ ինքնուրույնության, նախաձեռնողականության և ստեղծագործական ունակությունների զարգացումը ոչ ավանդական նկարչության գործընթացում:

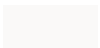
Հաստատություն՝ Երևանի թիվ 97 մսուր-մանապարտեզ ՀՈԱԿ

Դաստիարակ՝ Արմենուհի Խաչատրյան

Ղեկավար՝ Ժաննա Ավետիսյան

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹՅՈՒՆ

Ներածություն	3
Նախադպրոցականների ստեղծագործական կարողությունների բացահայտում	4-5
Մատնանկարչությունը որպես նկարչության ոչ ավանդական մեթոդ	6-13
Եզրակացություն	14-15
Գրականության ցանկ	16

ՆԵՐԱԾՈՒԹՅՈՒՆ

Նախադպրոցական ուսումնական հաստատությունների կրթադաստիա-րակչական գործընթացի ամբողջական համակարգում առանձնահատուկ տեղ է զբաղեցնում գեղագիտական դաստիարակությունը:

Գեղագիտական դաստիարակության հիմնական միջոցը երեխայի մշտական հաղորդակցումն է արտաքին միջավայրին եւ կենցաղի գեղագիտական կողմերին:

Այն հատուկ կազմակերպված մանկավարժական գործընթաց է ուղղված երեխայի գեղագիտական զգացումների, կյանքում եւ արվեստում գեղեցիկի վերաբերյալ պատկերացումների, շրջապա-տող իրականության հանդեպ գեղագիտական վերաբերմունքի, գեղագիտական գնահատականի ձևավորմանը

Նկարչությունը նախադպրոցական տարիքի երեխայի համար շրջապա-տող աշխարհի մասին իր ընկալումները պատկերավոր արտահայտման լավագույն ձևն է Այս գործընթացի զարգացմանն ու բացահայտմանը նպաստում է նաև ոչ ավանդական նկարչության մեթոդիկան:

Օգտագործելով ոչ ավանդական նկարչության տարբեր ձևեր ու մեթոդներ, ինչպես նաև գույների ստացման եղանակներ երեխայի մեջ ձևավորվում է հետաքրքրասիրություն կերպարվեստի ցանկացած ձևի նկատմամբ:

Նախադպրոցականների ստեղծագործական կարողությունների բացահայտում

Նախադպրոցականների ստեղծագործական կարողությունների բացահայտման, ձևավորման և զարգացման առանձնահատկությունները միշտ եղել են մանկավարժության և հոգեբանության ուշադրության կենտրոնում:

Դաստիարակը իր աշխատանքային գործունեության ընթացքում միշտ պետք է աջակցի երեխաների ստեղծագործական ունակությունների զարգացմանն ու բացահայտմանը: Ճիշտ չէ նախադպրոցականին սովորեցնել ստեղծագործական գործողություն, քանի որ դա յուրաքանչյուրի մոտ յուրովի է ձևավորվում վառ երևակայության շնորհիվ:

Այս գործընթացի զարգացմանն ու բացահայտմանը նպաստում է նաև ոչ ավանդական նկարչության մեթոդիկան:

Աշխատանքի փորձը վկայում է, որոչ սովորական նյութերով և յուրօրինակ տեխնիկական միջոցներով նկարչությունը թույլ է տալիս երեխաներին՝ վերապրել անմոռանալի դրական զգացումներ: Կարելի է ըստ զգացմունքների դատողություններ անել այն մասին, թեինչն է տվյալ պահին ուրախացնում, հետաքրքրում, դրդում հուսահատության, հուզում երեխային: Դրանցով են բնորոշվում նրա ներաշխարհը, բնավորությունն ու անհատականությունը:

Սեզ` մեծահասակներիս, անհրաժեշտ է երեխայի մեջ զարգացնել գեղեցիկիզգացողությանը:

Վաղ նախադպրոցական տարիքից կերպարվեստի նկատմամբ սեր ներարկելու, հետաքրքրություն արթնացնելու նպատակով ես կիրառում եմ պատկերավորման ոչ ավանդական միջոցներ: Նկարչության արտասովոր միջոցները շատ են գրավում երեխաներին, և, պատկերավոր ասած, խմբում բռնկվում է սեղծագործական մի իրական հեքիաթ:

Սովորելով պատկերել սեփական զգացմունքները թղթի վրա՝ երեխան սկսում է ավելի լավ հասկանալ մյուսների զգացմունքները: Նա սովորում է հաղթահարել

վեհերոտությունը, նկարչության հանդեպ այն վախը, թե ոչինչ չի ստացվի:
Համոզվում է, որ կստացվի եւ գեղեցիկ կստացվի:

Երեխաները սիրում են նկարել նաեւ օձառի պղպջակներով: Դրա համար անհրաժեշտ են փրփրաօձառ, գուաշ, ջուր, թուղթ եւ կոկտեյլի ձողիկ: Գուաշով սրվակի մեջ լցնում ենք փրփրաօձառը, ավելացնում մի փոքր ջուր, լավ խառնում եւ ձողիկով փչում մինչեւ փրփուրի առաջանալը: Մնում է փրփուրին կպցնել թուղթ եւ նկարել մի քանի մանրամասներ:

Ընդհանրապես նկարել կարելի է ամենուրեք եւ ամեն ինչով՝ ատամի խոզանակով, ձեռքերով, մատներով: Գործի պետք է դնել մեր երևակայությունը: Այդ դեպքում մեզ կայցելի ստեղծագործության, զարմանքի եւ միասնության հրճվանքը: Ոչ ավանդական մեթոդներով երեխաները սիրու են նկարել նաև աղով: Այն օժտված է հետաքրքիր դեկորատիվ հնարավորություններով:

Թղթի վրա նախապես պետք է ուրվանկարել: Այնուհետեւ վրձնի օգնությամբ անհրաժեշտ է այն թրջել, աղ ցանել եւ սպասել մինչ կներծծվի ջուրը: Հետո պետք է ավելորդ աղը վրայից թափ տալ: Երբ ամբողջը չորանա, հարկավոր է նկարել բաց թողնված մասերը եւ գունավորել:

ՍԱՏՆԱՆԿԱՐՉՈՒԹՅՈՒՆԸ՝ ՈՐՊԵՍ ՆԿԱՐՉՈՒԹՅԱՆ ՈՉ

ԱՎԱՆԴԱԿԱՆ ՄԵԹՈԴ

Կերպարվեստի պարապմունքներն ունեն ճանաչողական եւ ուսուցողական նշանակություն: Պարապմունքների կազմակերպումը հնարավորություն է տալիս երեխաներին՝ ծանոթանալու պարզագույն նյութերի տեսակներին եւ դրանց հատկություններին: Դաստիարակը պետք է բացատրի եւ ցուցադրի ուսուցանվող նյութը, հետեւի, որ երեխաները լսեն ու ճիշտ կատարեն հրահանգները:

Կերպարվեստային գործունեության ընթացքում զարգանում են երեխայի ստեղծագործական, կառուցողական, գեղագիտական ունակությունները, ինչպես նաեւ լուծվում են հետեւյալ կարեւորագույն խնդիրները.

- Երեխաները սովորում են զգալ, տեսնել, դիտել շրջապատող աշխարհը:
- Հարստանում է զգայական փորձը, տեսողական, լսողական, հոտի, շոշափելիքի զգացողությունը:
- Կարողանում են առարկաները տեսնել և բնութագրել ըստ գույնի, ձևի, չափի և տարածության մեջ:
- Սովորում են նկարելով բացահայտել առարկաների հարաբերությունները միմյանց նկատմամբ. ծանոթանում են լայնություն, բարձրություն, մեծություն հասկացություններին:
- Զարգանում է առարկաները եւ երեւոյթները տեսնելու, դիտելու, համեմատություններ եւ վերլուծություններ կատարելու, դրանց նմանություններն ու տարբերությունները գտնելու, ընդհանրացումներ անելու ունակությունը:
- Հարստանում է երեխայի ստեղծագործական երեւակայությունը, հղկվում է գեղագիտական ճաշակը:

Հիմնական գուներանգները՝ կարմիրը, կապույտը, դեղինը, կանաչը և այլն, երեխան աստիճանաբար տարբերում է բնության հետ առնչվելիս:

Սկզբնական շրջանում փոքրիկները հմտանում են ձեռքի, մատների տարբեր դիրքերով հարվածների կատարման մեջ, ինչպես նաև չափերի, տեսակների ու ձևերի տարբերակման մեջ: Դրանք հետագայում կծառայեն որպես նկարի պարզագույն տարրեր: Նրանց կարելի է առաջարկել նկարել ծաղիկ, ցողուն, մեծ եւ փոքր աղեղիկներ, տանել ուղիղ ու ալիքաձև գծեր, կորագծեր: Այդ գործողությունները կնպաստեն ձեռքերի համաչափ շարժումների զարգացմանը: Մատերով նկարչությունը հետոգոտությունների առարկա է: Այն ունի պարզ կառուցվածք և այդ պատճառով համապատասխանում է յուրաքանչյուր տարիքի երեխաների համար, դուք նույնպես կարող եք միանալ երեխային և անկասկած կստանաք մեծագույն հաճույք, անցկացնելով այդ ժամանակը երեխայի հետ:

Ձեռքի եւ միջոցների բազմազանությունը նոր խնդիր է առաջ բերում եւ աստիպում փոքրիկներին անընդհատ ինչ-որ բան հորինել: Փորձելով սեփական զգացմունքները պատկերել թղթի վրա՝ երեխան սկսում է ավելի լավ հասկանալ մյուսների զգացմունքները: Նա սովորում է հաղթահարել վեհերոտությունը, նկարչության հանդեպ այն վախը, թե ոչինչ չի ստացվի: Ընդհակառակը, համոզվում է, որ կստացվի եւ գեղեցիկ կստացվի:

Նկարչության բնագավառում առաջին քայլերը պետք է սկսել պարզ ձևերի պատկերմամբ: Հաջորդաբար կարելի է անցնել ավելի բարդ ձևերի՝ կիրառելով ավանդական եւ ոչ ավանդական մեթոդներ:

Մայիտակ թղթի վրա գունաներկված ձեռքերի, մատների, ափի միջոցով կատարվող նկարչությունն ընդունված է անվանել մատնանկարչություն:

Սովորաբար երեխաները նկարում օգտագործում են 5-6 գույն: Ավելի մեծ թվով գույների օգտագործումը խոսում է զգացմունքային և էմոցիաներով հարուստ հոգու մասին: Ավելի քիչ գույների օգտագործումը խոսում է տվյալ պահին նեգատիվ հոգեվիճակի մասին:

Մուգ կապույտ- խոսում է ներքին խնդիրների վրա կենտրոնացվածության մասին:

Կանաչ- հավասարակշռվածություն, անկախություն, համառություն, անվտանգության ցանկություն:

Կարմիր- կամքի ուժ, գրգռվածություն, ագրեսիա:

Դեղին— դրական էմոցիաներ, հետաքրքրասիրություն, լավատեսություն:

Մանուշակագույն- երևակայություն, ինտուիցիա:

Շագանակագույն- դանդաղկոտություն, ֆիզիկական անհարմարության զգացողություն, հաճախ՝ բացասական էմոցիաներ:

Սև — ճնշվածության զգացողություն, բողոք, փոփոխությունների ցանկություն:

Մոխրագույն- անտարբերություն, օտարացում, հեռանալու, թաքնվելու ցանկություն:

Նկարչության ընթացքում ակտիվ են երեխայի երկու ձեռքերը: Երեխան կարող է նկարել աջ կամ ձախ ձեռքով, երկու ձեռքով, ձեռքի ափերով, մատներով:

Աշխատաձեւի այս տեսակի նպատակն է՝ զարգացնել հետաքրքրասիրություն մատիկների եւ ներկերի միջոցով ստեղծվող պատկերների նկատմամբ:

Ձեռքերով, մատիկներով, ափի միջոցով նկարելը կարելի է համարել նկարչության այլընտրանքային ձևերից մեկը, որի շնորհիվ կարելի է յուրովի վերարտադրել առարկաների, երևույթների պատկերները՝ գործի դնելով վառ երևակայությունը:

Նկարչության այս մեթոդը կարելի է սկսել 2-3 տարեկանից: Սկզբում երեխան պետք է աշխատի վառ գույներով: Դա օգնում է նրան ուշադիր լինել շրջապատում գտնվող վառ, ուրախ, տաք գույներով առարկաների նկատմամբ:

Ինչպես նաև սկզբում աշխատում են գունավորված մատիկներով, որից հետո, հետագա պարապմունքների ընթացքում երեխաները ինքնուրույն են ընտրում գույները և զարգացնում են իրենց վառ երևակայությունը:

Մենք՝ դաստիարակներս, պետք է երեխաներին ցույց տանք ներկից օգտվելու ճիշտ ձևը, բացատրենք, որ պետք է ներկը վերցնել քիչ քանակությամբ և զգուշությամբ դնել թղթի վրա:

Երեխան կարող է աշխատել ինչպես աջ, այնպես էլ ձախ ձեռքով: Այս դեպքում դաստիարակը չպետք է միջամտի, այլ միայն ուղղորդելու է: Աշխատելու ընթացքում նա ճանաչում է գույները եւ իր համար բացահայտում դրանցով ստացվող նոր գուներանգները: Գործողությունների այս ձևը թույլ է տալիս՝

- արթնացնել երեխայի հետաքրքրությունը ստեղծվող պատկերների նկատմամբ:
- զարգացնել ձեռքի մանր մկանները,
- հղկել ձեռքի շարժումները:

Երեխաները կարող են նկարել աջից ձախ, վերևից ներքև, կենտրոնից եզր, գծային և գունային խզրզանքներ անել, տանել ուղիղ գծեր: Հնարավոր է, որ լավ չներկեն, բաց թողնեն անկյունները, գծերը լինեն միայն ուղղահայաց կամ

հորիզանական: Միննույն է աշխատելու ընթացքում երեխաներն ունենում են դրական հույզեր:

Երեխաները աշխատանքի ընթացքում կարող են պատկերել քամի, անձրև, ծաղիկներ, գծեր, տարբեր նախշեր և այլն: Մատնանկարչության աշխատանքի նպատակն է ակտիվացնել երեխայի շոշափելիքի զգայարանը, հայտնաբերել և ստանալ նոր գույներ, զարգացնել հաղորդակցվելու ունակությունը:

Ոչ ավանդական նկարչությունը ինքնարտահայտվելու, ինքն իր հետ շփման միջոց է, հիանալի գործիք ոչ միայն տրամադրությունը բարձրացնելու, այլև աշխարհին այլ աչքերով նայելու, քո մեջ նոր հնարավորություններ բացահայտելու համար:

Մատներով նկարչությունը կամ գունազարդումը շատ հետաքրքիր և օգտակար զբաղմունք է: Նկարչության այս տեսակը լավագույն տարբերակներից է երեխայի մանր մոտորիկան զարգացնելու և գունային գամաները ուսուժաստիքելու համար: Բացի այդ երեխան ստանում է դրական զգացմունքներ, զարգացնում է տեսողական և շոշափելիքի զգայարանները:

Այլընտրանքային նկարչությունը արդիական է բոլոր ժամանակներում. այն չունի սահմաններ ու արգելքներ:

Մանկական նկարներում յուրահատուկ կերպով արտացոլվում է երեխայի հոգեբանական զարգացումը: Մանկական նկարները երկար ժամանակ հետաքրքրում են հոգեբաններին, քանի որ դրանք հանդիսանում են երեխայի հոգեբանական առանձնահատկությունների ուսումնասիրման միջոց: Այն վերլուծման է ենթարկվում

Մանկական նկարի զարգացման շատ հետազոտողներ ընդգծում են դրա փուլային զարգացումը: Յուրաքանչյուր փուլում նկարն ունի իր առանձնահատկությունները: Յուրաքանչյուր տարիքին համապատասխանում են շրջապատի, աշխարհի սեփական բացահայտումները, և դրանք արտահայտվում են նկարներում:

Ոչ ավանդական նկարչության այս մեթոդը՝ մատնանկարչությունը զարգացնում է նաև մանր մոտորիկան:

Մանկական նկարի զարգացման շատ հետազոտողներ ընդգծում են դրա փուլային զարգացումը: Յուրաքանչյուր փուլում նկարն ունի իր առանձնահատկությունները: Յուրաքանչյուր տարիքին համապատասխանում են շրջապատի, աշխարհի սեփական բացահայտումները, և դրանք արտահայտվում են նկարներում:

Գործողությունների այս ձևը թույլ է տալիս՝

- արթնացնել երեխայի հետաքրքրությունը ստեղծվող պատկերների նկատմամբ,
- զարգացնել ձեռքերի մանր մկանները,

- հղկել ձեռքերի շարժումները:

Այս գործողության նկատմամբ երեխաների անկեղծ ոգևորությունը և ակտիվությունը բացատրվում է այն հանգամանքով, որ փոքրիկը շարժողական ակտիվության մեծ պահանջ ունի: Այդ պատճառով էլ նա նկարում է հարվածներով, թռիչքներով:

Գոյություն ունի մոտորիկայի երկու տեսակ՝ մանր և խոշոր:

Այս երկու մոտորիկաներիվաղ զարգացումը

շատ կարևոր է երեխայի ընդհանուր զարգացման գործընթացում: Մոտորիկայի հետ արկավոր է լուծել ժամանակին, քանի որ բացթողումները կարող են առաջացնել լուրջ խնդիրներ:

Նկարչության միջոցով, ակտիվացնելով երեխաների մատների աշխատանքը՝ խթանում ենք մանր մոտորիկայի զարգացումը

և նպաստում ուղեղի ընդհանուր հասունությանը:

Մարդու ուղեղում խոսքի և ձեռքի մատների շարժումները կոորդինացնող կենտրոնները գտնվում են հարևանությամբ: Բոլոր շարժումները ղեկավարող կենտրոնի 1/3 –ը զբաղեցնում է ձեռքի մատների շարժումների կենտրոնը:

Գիտության կողմից հաստատված այս փաստը թույլ է տալիս ձեռքի դաստակը դիտարկելու որպես

« խոսքի օրգան», որի մարզումն ու վարժեցումը նույնքան կարևոր դեր է

խաղում երեխայի խոսքի զարգացման գործընթացում, որքան հնչարտաբերական ապարատը:

Երեխայի մատների ծայրերին գտնվող նյարդային վերջավորությունները, նյարդային ազդակներ են հաղորդում գլխուղեղին: Այդ ազդակները, մասնավորապես ձևավորում են երեխայի բանավոր խոսքը: Ահա, թե ինչու է այդքան կարևոր մանր մոտորիկայի զարգացմանը նպաստել վաղ տարիք ից:

Իդեպ, ուղեղում գտնվող խոսքի և մոտորիկայի զարգացման համար պատասխանատու կենտրոնները շատ մոտ են գտնվում իրար: Մատիկները, որոնց միջոցով հիմնականում զարգանում և ամրապնդվում է մոտորիկան, իրենց շարժունակությամբ խթանում են նաև մտածողության զարգացմանը: Ինչի համար անհրաժեշտ է կատարել մատների վարժություններ, շատ նկարել, հատկապես նպաստել, որ երեխաները մատնանկարչություն անեն:

Մանկավարժությանը հայտնի է, որ ուսուցման գործընթացում նյութի ակտիվ յուրացումը և մտապահումը տեղի է ունենում այն ժամանակ, երբ ուսուցման գործընթացում զուգորդվում են մի քանի զգայարանների վերլուծիչներ՝ լսողական, տեսողական, շարժողական: Այդ գործընթացում զգացումը, պատկերացումը, միտքը, հանդես գալով միաժամանակ՝ ուսուցանվող նյութի յուրացումը դարձնում են զգայական, լսելի, տեսանելի, շարժողական, որոնք միասնության մեջ նպաստում են երեխաների ընդունակությունների և հմտությունների համալիր զարգացմանը:

Եզրակացություն

Ինձ համար այլընտրանքային նկարչությունը անականկալներով լի մի հիանալի աշխարհ է, որտեղ խոսում են ձեռքերը, և ձեռքերի միջոցով արտահայտվում է ներքին ասելիքը, հոգևիճակն ու տրամադրությունը:

Որպես ամփոփում, կարելի է ասել, որ այլընտրանքային նկարչությունը, հնարավորություն է տալիս երեխային խաղաղվել, հանգստացնել ներքին բացասական հույզերը, չարտահայտված տազնապները, օգնում է հաղթահարել բարդույթները, վախերն ու սթրեսները: Քանի որ այլընտրանքային նկարչության ընթացքում երեխաների մոտ այնքան դրական հույզեր, էներգիա, հիացմունք, հրճվանք ու բարձր տրամադրություն է տիրում, որ անհետանում են վերը թվարկված բացասական կողմերը:

Հետևելով երեխաների ոգևորված աշխատանքին, նկատում ենք, որ այլընտրանքային նկարչությունը օգնում է արտահայտել այն մտքերը ու ապրումները, որոնք դժվար է ձևակերպել բառերով, այսինքն՝ երեխաների համար այն ինքնահաստատման միջոց է, որը երեխային թույլ է տալիս լինել ազատ, ինքնուրույն, ազատվել ներքին զգացմունքներից և ակտիվացնել երևակայությունն ու հիշողությունը: Արդյունքում նկարչությունը երեխային ստեղծագործ է դարձնում՝ նպաստելով գեղեցիկը զգալու, տեսնելու, ընկալելու, ըմբռնելու և դրանով հիանալու կարողությունը:

Ինչպես նաև, նկարչությունը զարգացնող դեր ունի երեխայի տեսողական, շարժողական, կոորդինացիայի, խոսքի, մտածողության, երևակայության, մտավոր ունակությունների, նյարդային համակարգի ճիշտ զարգացման գործում, քանի որ նկարելու ընթացքում աշխատում են երեխայի տեսողական, շարժողական, մկանային, շոշափողական վերլուծիչներ:

Ուսումնասիրելով մատնանկարչությունը՝ որպես ոչ ավանդական նկարչության միջոց, երբ երեխաները իրենց մատիկներով ստանում են գեղեցիկ պատկերներ, տեսնում ենք, որ դրանով հղկվում է նրանց ձեռքի շարժումները, զարգանում է մանր մոտորիկան: Իսկ զարգացնելով երեխայի մանր մոտորիկան՝ մենք ակտիվացնում ենք նրա ուղեղի աշխատանքը, խթանում նրա խոսքի, մտածողության, տրամաբանության զարգացմանը: Այստեղից հետևություն, նկարչության միջոցով զարգացնելով մանր մոտորիկան, նպաստում ենք երեխայի խոսքի զարգացմանը:

Ուսումնասիրելով թեմային առնչվող մասնագիտական գրականությունը, ինչպես նաև դիտարկելով երեխաների հետ տարված գործնական աշխատանքներն ու փորձարկումները, հանգում ենք այն եզրկացության, որ այլընտրանքային նկարչությունը բոլոր առումներով նպաստում է.

- երեխայի նկարչական ունակությունների և կարողությունների ձեւավորմանը,
- գունաճանաչությանը,
- երևակայության զարգացմանը,
- մտածողության զարգացմանը,
- մոտորիկայի զարգացմանը,
- խոսքի զարգացմանը:

Օգտագործված գրականություն

1. «Նախաշավիղ» գիտամեթոդական հանդես
2. Երեխաների զարգացման և կրթական չափորոշիչներ